

A JELES NAPOK CÍMŰ MULTIMÉDIÁS OKTATÁSI SEGÉDANYAG BEMUTATÁSA – AZ OSZK MEK EGYIK ELEKTRONIKUS SZOLGÁLTATÁSA A GYAKORLATBAN –

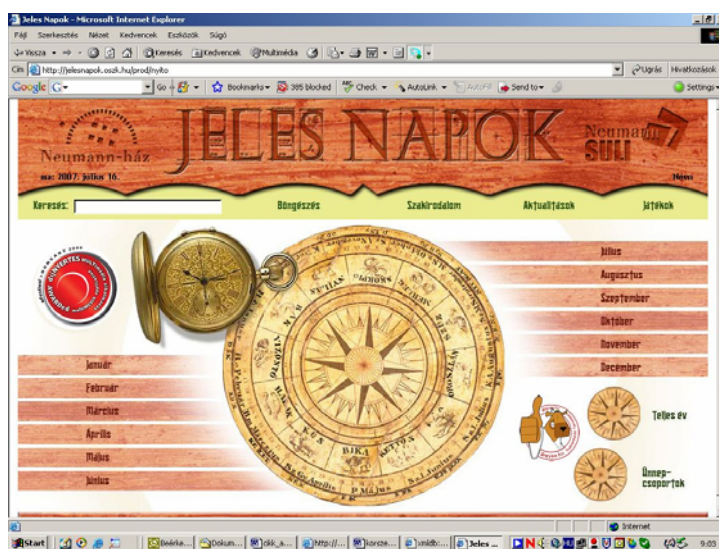
Sudár Annamária

Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár
sudara@oszk.hu

Absztrakt: A Neumann-házban készült, 2007-től az Országos Széchényi Könyvtár által szolgáltatott és gondozott Jeles napok című multimédiás oktatási segédanyag bemutatása, kitekintéssel annak az oktatásban való gyakorlati használatára.

1. Bevezetés

A JELES NAPOK című multimédiás oktatási segédanyagot (<http://jelesnapok.oszk.hu>) 2006. május 15-én mutatta be a Neumann-ház. A szolgáltatás III. helyezést kapott az eFestival eLearning kategóriájában (2006), majd elnyerte a Gyerekbárát Tartalom minősítést is 2007-ben (bigyoo.hu).¹

1. ábra
A Jeles napok nyitó oldala

A Jeles napok, mint alapvetően oktatási tartalom a kalendárium, a nemzeti ünnepek, a világi és az egyházi, valamint az egyházi eredetű ünnepek, a történelmi, az irodalmi évfordulók, a világnapok, és egyéb kiemelt magyar és nemzetközi napok témakörében kínál hiánypótló, több műveltségterületen is használható tananyagot. Az irodalmi és szakirodalmi szövegekből, a részletekből, és a multimédiás anyagokból álló (fotók, rajzok, grafikák, hanganyagok, animációk,

¹ A Neumann Kht-ban 2006-ban történt változások eredményeként a Jeles napok szolgáltatás – a Neumann-ház több más szolgáltatásaival együtt – az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtára kezelésébe került 2007 januárjában. A szervezeti változások következtében a Neumann-ház több munkatársa, így a honlap több szerkesztője is a nemzeti könyvtárba került.

videók), kb. tizenötezer elemet tartalmazó² digitális összeállítás elsősorban az iskolai munkát segíti – tanórák színesítése, óravázlatok készítése, tananyagrészek kibontása, ünnepek, vetélkedők, szabadidős programok szervezése. A folyamatosan gazdagodó, hiánypótló gyűjtemény a felhasználók más csoportjai számára is hasznos, művelődéstörténeti ismereteket közvetít.

2. Szellemi alapvetés, avagy miért a kalendárium (Összefoglalás)

A régi korok embere – de még sokunk nagyszülei is – az idő, az évszakok és a napszakok természetes lüktetésében élt. A vissza-visszatérő ünnepek és hétköznapiak rendje, a vetés, a virágzás, az érés és a betakarítás örök ritmusa, a bőséges és a bőjtös időszakok váltakozása, a fény és a sötétség elválaszthatatlan egysége határozta meg életét.

Ennek az összetett „élménynek”, az időben való „jelen-létnek” egyik fontos lenyomata a kalendárium. A naptár rendszere régi korok egymásba játszó, rétegzett tudását hordozza, gyakran eltűnt rítusok, hitek nyomait, elfeledett – vagy éppen az emlékezet peremvidékére sodródó – legendák vonásait viseli az arcán. A naptár ünnepei és ünnepkörei ugyanakkor nem megkövült, hanem eleven, folyton alakuló, változó rendszert alkotnak, kézenfekvő fogódzót kínálva a múlt, a jelen és a jövő egymást feltételező megismeréséhez. A naptár éppen ezért mind a mai napig a kollektív európai emlékezet, a közös európai örökség egyik legfontosabb és mindenki számára egyaránt átélhető része, amely közvetítő „nyelvként”, *lingua franca*-ként erős kötélléssel kapcsolja egymáshoz a mai Európa lakóit – lefegyverző szépségben tükrözve a Mediterraneum antik örökségét, a zsidó-keresztény kettős gyökérzetet, a germán törzsek hagyományait és a sokszínű népi kultúrát.

A mai ember számára azonban a kalendárium és a hozzá kapcsolódó szokások mind nagyobb része „némul el”. Vajon hányan vannak, akik tudják, hogy például a húsvéti tojás az emberiség több tízezer éves termékenységszimbóluma, és vajon hányan gondolkodnak el azon, hogyan maradt fenn ez a jelkép a kereszténység évezredein át? Pedig pogány eredetű (népi) és keresztény ünnepeink jelentős része jelen van a mindennapjainkban, átszövi a művészeteket, ott játszik a szófordulatainkban, munkál a hagyományainkban, áthatja a szokásainkat is.

A kollektív emlékezet részét képező nemzeti ünnepeink is fontos szerepet játszanak az életünkben. Korunk emberének sokszoros identitásválsága részben feloldható (lenne) a nemzeti ünnepekhez való tudatos és személyes kötődéssel, a nemzetünk nagyjainak jeles évfordulóiról való megemlékezéssel. Fontos szerepet játszanak, játszhatnak az újabb keletű ünnepekről, nemzetközi évfordulókról, a „világnapokról” (például a Föld napjáról – vö.: környezettudatos nevelés) való méltó megemlékezések is a gyermeknevelés minden szintjén – az általános iskola alsó tagozatától az érettségiző korosztályig.

Az érett, kimunkált személyiség egyik fontos ismerve, hogy tudatosan kapcsolódik néphez, nemzethez, hazához. Csak akkor válhatunk a korszerű Európa lélekben és gondolkodásban is felnőtt tagjává, ha öndefiníciókhoz hozzátartozik a múltba ágyazottság, a kisebb közösségekhez való tartozás, a saját identitásunk megőrzése a sokszínű Európa népeinek forgatagában. Ezért fontos, hogy tudatosítsuk a fiatalokban a kultúra tér- és időbeli egységét, azt, hogy a jeles napok, a történelmi és egyéb évfordulók, a szimbolikus történések, a naptár ciklikusan visszatérő

² A Jeles napok honlapot szolgáltató Xyndice adatbázis e sorok írásakor (2007. július közepe) kb. 15 000 elemet tartalmaz, de a továbbiakban is folyamatosan bővül az adatbázis: gyarapodnak a már meglévő ünnepoldalak, bővül az ún. ünneplista is.

eseményeinek felidézése nem pusztán folklór-elem, „nemzeti dekoráció”, hanem kapaszkodó: az összetartozás tudatának erősítője.

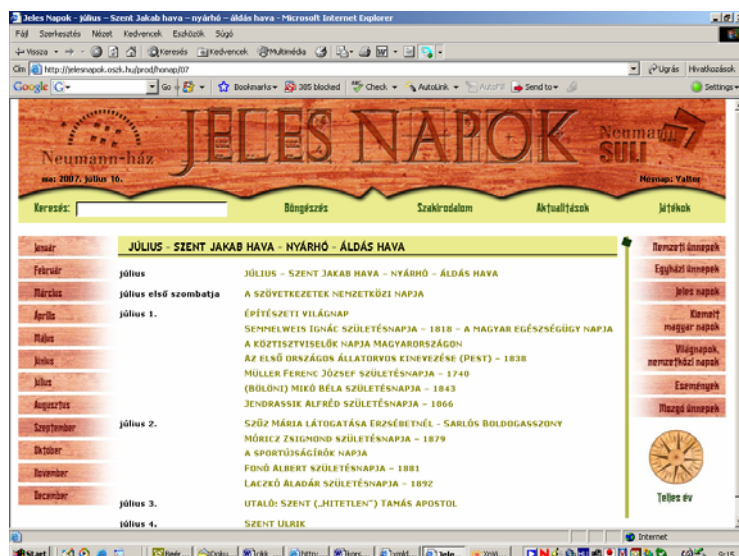
Mindehhez kínál a *Jeles napok* hasznos forrást, mivel korszerű kalendáriumként – kihasználva az internet adta lehetőségeket – igényesen szolgálhatja a különböző műveltségterületekhez (anyanyelv és irodalom, ember és társadalom, művészetek) kapcsolódó ismeretek közvetítését, egyszersmind tudatosítva az egyes műveltségterületek közötti átjárhatóság élményét is.

Az alábbiakban – bemutatva a virtuális antológiát – néhány gyakorlati példát is adunk a Jeles napok oktatási segédanyagként való használatra.

3. A honlap felépítése

3.1. Az bevezető animáció (intró)

A középkori templombelsőt idéző bevezető animáció (intró) – figyelemfelhívó címlapként –, a katedrálisok kőrozsa ablakát és a 12 állatövi szimbólumot jeleníti meg, miközben felhangzik a kódexmásoló szerzeteseket idéző megzenésített *Dsida Jenő* versrészlet a *Misztrál* együttes előadásában. A nyitó oldalra érkezve az *Országos Széchényi Könyvtárban* őrzött XIX. századi földgömb talapzatának ritkaságszámba menő magyar feliratú zodiákus rajzát láthatjuk, míg a hagyományos paraszti kultúrára való utalásként, végigkíséri a felhasználót a parasztházak gerendáira emlékeztető faerezet-motívum. A honlap grafikáját a Neumann-ház felkérésére a *ColorPlus Kft.* készítette el, a művészeti vezető *Jankovics Marcell* volt.

2. ábra
A júliusi ünneplista részlete

3.2. Az ünneplista

A virtuális antológia gerincét az ún. **ünneplista** képezi, amely jelenleg 1512 ünnepet, évfordulót számlál.³ Önálló ünnepoldal készült a 12 hónap számára és a teljes év gondolköréhez is. Minden

³ Az induláskor (2006. május 15.) 672 ünnepoldalt tartalmazott az adatbázis, 2007 augusztusának végére pedig kb. 1550 ünnepoldalt számlál a rendszer.

ünnephez megfelelő leírást társítottunk. Ezekhez elsősorban a Neumann-ház által már korábban digitalizált, eredendően papíralapú forrásokat használtuk fel (pl. Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium*; Dömötör Tekla: *Magyar népszokások*). Mintegy 350 ünnephez – elsősorban az újabb keletű világnapokhoz és nemzetközi napokhoz – az irodalmi szerkesztősége készítette el az ún. **ünnepleírást**.⁴

3.3. „A tananyagelemek”

Az ünnepekhez hozzárendeltük a már digitalizált kötetek megfelelő fejezetét, részletét, a címre rákattintva pedig, elérhető a teljes kötet is. Az ünnepoldalakon közel **5600 szépirodalmi és szakirodalmi idézet** is olvasható. Több mint **250 hangzóanyag** (mondóka, vers, versrészlet, népdal, megzenésített vers) közel **1700 illusztráció** – fotó, gyermekrajz, diakocka, animáció és videó –, valamint grafikusok megrendelésre készült munkái (pl. *Kun Fruzsina*: Mária-ünnepek) és **négyféle interaktív játék** (memória, keresztrejtvény, puzzle, kvíz) is gazdagítja a honlapot.⁵

3. ábra
A szeptember kvízzjáték egy oldala

3.4. Az alkalmazott technológia

A honlap XML alapú adatbázisát és a működtető programot *Szalai Attila* készítette el. Az oldalakat 1024x768-as és 800x600-as képernyőfelbontásra optimalizáltuk. Az animációk, videók, játékok lejátszásához a *Macromedia Flash Player 7-es verziója*, az intró lejátszásához a 8-as verziója szükséges, böngészéshez az Explorer 6.0, a Mozilla és a Mozilla Firefox használatát javasoljuk.

⁴ 2006 szeptemberében a Neumann-ház és a Magyar Szabadalmi Hivatal együttműködési megállapodást kötött, amelynek eredményeként a magyar tudománytörténet jeles évfordulóival (születésnapok és tudománytörténeti események) gazdagodott a gyűjtemény.

⁵ A digitális oktatási segédanyag szerves részét képezi az egyes hónapokhoz társított 100-100 kérdés (kvízzjáték), amely többféleképpen használható. Minden egyes kérdést adott ünnephez van rendeltünk. Egy ünnephez több kérdés is kapcsolódhat, illetve nem feltétlenül kapcsolódik kérdés minden ünnephez. Minden kérdéshez tartozik irodalmi részlet, de azok nem csak az irodalomhoz kapcsolódhatnak. Három lehetséges válasz kínálkozik az egyes kérdésekhez, amelyek közül az egyik a helyes. A kérdés megválaszolásához vagy az általános műveltséget feltételező háttérismeretre (vö.: oktatási segédanyag) vagy az idézet forrásául használt irodalmi, szakirodalmi szövegek elolvasására van szükség (vö.: autodidakta tanulás).

4. A Jeles napok a középiskolai gyakorlatban

4.1. A „digitális tanóra” és a NAT műveltségterületei

A *Jeles napok* – az iskolai rendezvények és az ünnepek mellett (nemzeti évfordulók, az iskolai élet ritmusához köthető események), a NAT több műveltségterületéhez, így számos tantárgyhoz is kapcsolódik. A heterogén ünneplista – pl. a húsvéti ünnepköről (hittan) a környezettudatos nevelés témájához kapcsolódó világnapokig (környezetismeret, biológia) – számtalan témát felölel, miközben fő törekvése, hogy tartalmaival a magyar szépirodalomra irányítsa a figyelmet, különös tekintettel a kortárs írók munkáira (vö.: kétszintes érettségi).⁶

4.2. A Jeles napok célcsoportjai

Az internetes „antológia” elsődleges célcsoportja a **középiskolás korosztály és tanáraik**. A *Jeles napok* pedagógus és diák számára egyaránt sokrétű felhasználási lehetőséget kínál. A középiskolásoknak már birtokukban van számos irodalomtörténeti, irodalomelméleti, társadalomtörténeti, valamint zene- és művészettörténeti tény és fogalom, amelyekre építve újabb ismereteket szerezhetnek meg a *Jeles napok* használatával, megtapasztalva közben a kultúra egyes területei közötti átjárhatóságot is.⁷ A virtuális oldalakon olvasható, látható és hallható információk önmagukban is rendszerezett tudást közvetítenek, így elősegítik a diákok **önálló munkára nevelését** is (autodidakta tanulás)⁸.

A honlapon az egyes ünnepekre, ünnepkörökre vonatkozó magyarázatok, etimológiai elemzések csakúgy, mint az adott ünneppel, évfordulóval kapcsolatos irodalmi, képzőművészeti és zenei anyagok is megtalálhatók. Ezek felhasználásával akár újabb, **saját összeállítás** is készíthet a pedagógus – tetszés szerint.⁹ A tantervből időhiány miatt kimaradt vagy kisebb hangsúlyt kapott anyagrészek, aktualitások (pl. február 1. – *A Tisza élővilágának emléknapja*) kiegészítő anyagok (pl. november 3. – *a magyar tudomány napja*) néhány perces bemutatására,¹⁰ vagy a gyakran közhelyessé váló iskolai ünnepségek megújítására (*március 15.*) szintén ötletet adhat a multimédiás tananyag. A nevelésben is nagy szerepet játszhat az újabb keletű ünnepek és a világnapok

⁶ A kétszintes érettségi bevezetése óta szükségképpen sokkal nagyobb szerepet kell kapnia az oktatásban az 1981 utáni magyar irodalomnak, mivel írásbeli és szóbeli tételként egyaránt szerepelhet akár még nem lezárt életmű is. A Jeles napok szerkesztésének munkálatainál ezért nagy figyelmet szenteltünk és szentelünk a Digitális Irodalmi Akadémia (<http://www.irodalmiakademia.hu>) immár 67 szerzőt számláló gyűjteményének is.

⁷ Az átjárhatóság élményéhez tartozik, hogy az adatbázis jelenleg kb. 15 000 elemének nagy része több ünnepoldalon is szerepel(het). Arany János *A walesi bárdok* című balladája, ill. annak gondosan megválasztott részlete pl. egyaránt ott van október 6. emléknapjánál, a segesvári ütközet évfordulóját idéző ünnepoldalon (július 31.) és természetesen Arany János születésnapjánál is.

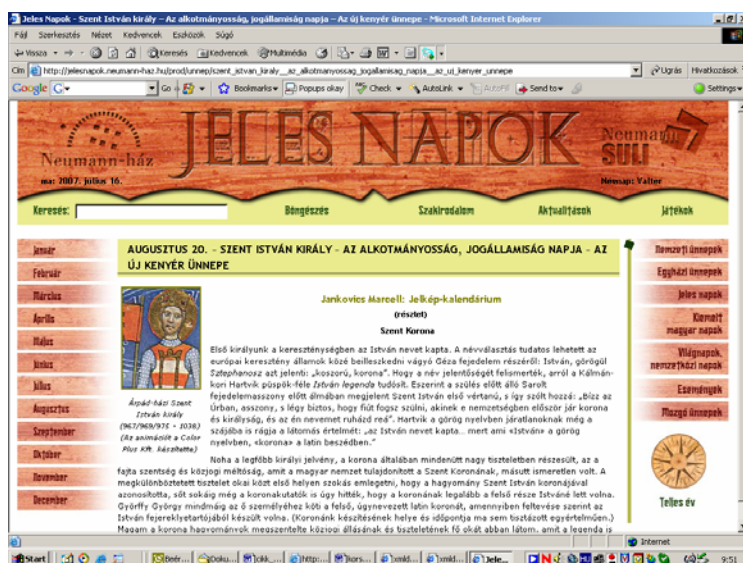
⁸ A Jeles napok több mint 1500 ünnepoldala számos módon segítheti az önálló tanulást:

- *gyűjtőmunka, tanórán kívüli munka*: anyaggyűjtés valamilyen speciális szempont szerint: pl. versek, irodalmi részletek válogatása egy-egy hónap, vagy évszak asszociációs körébe tartozó fogalomhoz, kifejezéshez (házi feladatok, házi dolgozatok elkészítése);
- *osztály szintű műsor összeállítása egy-egy ünnephez*: pl. október 6. az aradi vértanúk emléknapja;
- *kiselőadás: felkészülés valamely tanórára; pl. osztályfőnöki órára*: pl. május eleje a születés hete, május 15. a család napja stb.;

⁹ Különösen kecsesítő a digitális tábla kínálta lehetőség, amelynek segítségével, az internetről letöltött források, részletek és összeállítások, akár a tanórai munka eredményeivel is kiegészíthetők (vö.: az előre elkészített anyagba, óravázlatba írt kézírásos feljegyzések elmentése).

¹⁰ Tudatos és töretlen odafigyelése által a tanár nagy szerepet játszhat abban, hogy a felnövekvő generációk megtanulják átélni az idő ritmusát, hogy tudatosítsák sokrétű identitásukat, amelyek által egészségesebb (!) életet élhetnek.

megismerése (pl. augusztus 1. – az anyatejes táplálás világnapja), valamint a **szakkörök** tevékenységéhez is ötleteket adhatnak a különböző összeállítások (pl. október 9. – postai világnap).

4. ábra

A több mint másfélezer ünnepoldal egyike

A **böngészés** menüpontja lehetővé teszi, hogy az egyes (tananyag)elemeket csoportosítva is lekérdezzük: külön listában láthatjuk pl. a magyar, ill. a magyar származású Nobel-díjasokat, a fontosabb Mária-ünnepeket¹¹; vagy pl. a hanganyagokat – akár az előadó szerinti bontásban is; a **keresés** segítségével pedig, a bibliográfiai adatok szerinti listákat kaphatunk.

5. Tartalom, szolgáltatás – tartalomszolgáltatás

A világhálón lévő sokféle tartalom, az internet elterjedtsége nem csak arra kötelezi a tartalomszolgáltatókat, hogy digitalizálják közös szellemi örökségünket, hanem arra is, hogy ezeket egyrészt kereshetővé tegyék, másrészt arra, hogy a digitális állományokból tematikus szolgáltatásokat hozzanak létre. A *Jeles napok* jó példa arra, is hogy az utóbbi években elkészült hatalmas mennyiségű szépirodalmi és szakirodalmi szöveg és az internet számos egyéb tartalma, jól definiált összefüggésrendszerbe ágyazva (hozzáadott szellemi érték), célirányosan digitalizált tartalmakkal kiegészítve, újszerű, igényes és az oktatásban is jól használható *új tartalom* lehet.

¹¹ Az ünneplista gyarapodásának következményként (pl. színháztörténeti események és évfordulók), a közeljövőben tovább finomítjuk az ünnepesportok rendszerét.